

SUCCESIUNEA ETAPELOR METODOLOGICE ÎN CAZUL INTERVENȚIEI DE CONSERVARE RESTAURARE A UNOR ELEMENTE LITICE, DECORATIVE, PARTE A COLECȚIEI MĂNĂSTIRII STAVROPOLEOS

Restaurator Aida Simona Grigore

Abstract: The article makes a brief presentation of Stavropoleos Monastery and recalls some important figures who decided the birth, the changes and the destiny of the monastery. This article describes the conservation status for two decorative elements of stone, and the sequence of the methodological steps in case of conservation and restoration intervention, procedures and substances used, to return to the monastery heritage.

Key words: conservation, restoration, lapidary, lithic, consolidation, cracks, spalling, fragmentations, biological attack, biocide treatment, microsandrblasting, repairs, hemmings, injections, chromatic retouching, hydrophobising

Spre sfârșitul anului 1724, arhimandritul Ioanichie Stratonikeas a desăvârșit construcția Bisericii Mănăstirii Stavropoleos, așezată în curtea hanului său durat în 1704. De-a lungul timpului biserica a fost afectată de cutremure, care au șubrezit turla până la cădere. Hanul și anexele mănăstirii au fost demolate la sfârșitul secolului al XIX-lea. La începutul secolului al XX-lea, clădirea cea nouă a fost construită după planurile arhitectului Ion Mincu. Situată între calcanele clădirilor vecine, ambianța s-a îmbunătățit prin realizarea unui spațiu cu peristil (legat de o casă parohială și de un turn clopotniță). Între anii 1904 și 1940 biserica a rămas doar monument istoric, iar în incinta sa a fost adăpostit material litic sculptat. Aici și-au găsit tihna elemente de arhitectură și pietre funerare de la bisericile demolate din centrul vechi al Bucureștiului. La 26 martie 2008 s-a reînființat Mănăstirea Stavropoleos ca mănăstire de maici cu hramul *Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil și Sf. Iustin Martirul și Filosoful*.

Prin grija părintelui Iustin Marchiș și a măicuțelor, procesul de restaurare început în 1999 a continuat. Lucrările de restaurare s-au desfășurat în incinta lapidariului, astfel că acesta s-a transformat pentru o perioadă de timp și în atelier de restaurare în aer liber, credincioșii, turiștii și restauratorii ocupând deopotrivă acest spațiu. Consolidarea și restaurarea bisericii, a incintei și amenajările interioare au presupus eforturi conjugate din partea specialiștilor, proiectanților și executanților. La ele au mai luat parte oameni de cultură și artă, unii dintre ei membrii în consiliile de specialitate ale Ministerului Culturii, cu o reputație verificată în timp. Au fost necesare cercetări și teste laborioase. Eforturile depuse au dus la salvarea patrimoniului

și la punerea în valoare a elementelor care dau frumusețe și unicitate ansamblului Stavropoleos. În acest amplu proces de restaurare o contribuție importantă și-a adus firma DUCT srl - restaurare și conservare opere de artă, specializată în conservarea și restaurarea componentelor artistice din piatră, din al cărui colectiv fac parte.

Două dintre elementele din piatră ce decorează lapidariul și care atrag prin prezența lor, ușor ieșită din context, sunt două blocuri de piatră (gresie) reprezentând fiecare câte un leu (*fig. 1, 2*). Expunerea lor timp îndelungat, în spațiu deschis, a făcut ca procesul de degradare, de la punerea lor în operă, să continue. Au apărut deprecieri la nivelul structurii pietrei, fisuri, fragmentări ale corpului petrografic și desprinderi prin exfoliere paralelă față de substratul de bază (aspect solzos). Acțiunile vântului și apei au dus la eroziuni și pierderi masive de materie, implicit la pierderea detaliilor. Poluarea este un alt agent distrugător prezent mai ales în marile orașe, unde aerul conține numeroase substanțe dăunătoare, cum ar fi unii compuși sulfuroși, printre care, hidrogenul sulfurat care acționează asupra pietrei ducând la formarea crustei negre prezentă și ea pe suprafețe mai mici. Factorii atmosferici, umiditatea și căldura, au favorizat un atac biologic masiv format din fungi și licheni, pietrele fiind acoperite de aceștia în mare parte. S-au mai observat depuneri de praf, mici pete de vopsea și alte materiale apărute accidental pe suprafața pietrelor (*fig. 3, 4, 4a, 5, 6*).

Ținând cont de starea de conservare a celor doua elemente litice, s-a început procesul de restaurare cu biocidarea acestora. Biocidarea s-a făcut în mai multe etape, folosind Biotin T (solubil în apă demineralizată) în concentrație de 1-3%, prin aplicări repetate. Pentru îndepărtarea fungilor și a lichenilor s-a acționat mecanic folosindu-se betișoare de bambus și bisturie. A urmat curățarea suprafeței pietrei de depunerile aderente prin procedeul de microsablare cu pulbere de aluminiu. Pentru aceasta s-au făcut mai întâi teste care au stabilit nivelul de curățare a pietrei pentru ca aceasta să nu fie afectată. Înaintea începerii operațiunii de consolidare zona a fost bine curățată de praf și alte impurități și s-a aplicat de-a lungul fisurilor (prin metoda injectării), apă alcoolizată pentru degresarea suprafeței și o mai bună pătrundere și aderare a consolidantului. După ce au fost repoziționate atent, fragmentele desprinse au fost consolidate și alipite ansamblului original. Alipirea fragmentelor s-a făcut folosind rășină epoxidică și silice micronizate. În zonele de exfoliere s-au făcut tiviri ce au pregătit o preconsolidare făcută punctual folosind primal în concentrație de 10%. Chituirile s-au făcut sub nivel folosind mortare de restaurare de tip Remmers, care au o bună aderență la suport (pentru evitarea desprinderilor), etanșeizează în fața apei și au aspect estetic și o textură adecvată (*fig. 7, 8, 9, 10*). A urmat consolidarea cu Estel 1000 pe bază de silicat de etil, în soluție white spirit D40, aplicat cu pensula în mai multe straturi. Prin consolidare se reface coeziunea dintre granulele sau fragmentele litice dispersate sau pe cale de a se dispersa în procesul de degradare. Consolidantul

trebuie să penetreze suficient de adânc, să ajungă la partea stabilă a pietrei. Pe zonele chituite s-a făcut un retuș cromatic ce a urmărit atenuarea contrastelor existente, vizibile în special de la distanță. S-au folosit pigmenți minerali naturali în suspensii apoase, aplicate prin pensulare. Hidrofobizarea a fost ultima operație de intervenție menită să confere suprafețelor litice o rezistență sporită la contactul cu apa. Tratamentul s-a aplicat întregii suprafețe prin pulverizare. Produsul astfel aplicat nu a închis porii pietrei sau ai mortarului aplicat dar împiedică pătrunderea apei lichide în profunzime și apariția petelor datorate umidității. Pentru hidrofobizare s-a folosit substanța ProtectGuard WD. Toate materialele și substanțele folosite în procesul de restaurare au fost compatibile cu materialul restaurat. Restaurarea celor două elemente litice decorative a dus la salvarea și la prelungirea vieții acestora, bucurând de acum pentru un timp îndelungat, în acest loc de pace, ochiul privitorului (fig. 11, 12, 13).

Bibliografie:

- Curinschi Vorona, Gh. 1996, *Arhitectură, urbanism, restaurare*. Editura Tehnică, București.
Marchiș, Iustin ierom., 2007, *Stavropoleos*, Editura București.
Olteanu, I., 2015, *Piatra în patrimoniul românesc, degradări specifice și tratamente adecvate*, Editura ACS. Colecția științifică, București.

Fig. 1. *Atac biologic*

Fig. 2. *Atac biologic*

Fig. 3. *Atac biologic-detalii*

Fig. 4. *Fisuri și fragmentări ale corpului petrografic - vedere față*

Fig. 4a. *Fisuri și fragmentări ale corpului petrografic - vedere spate*

Fig. 5. *Test de curățare prin microablație*

Fig. 6. *Exfolieri paralele față de substratul de baza (aspect solzos)*

Fig. 7. *Alipirea fragmentelor*

Fig. 8. *Chituire sub nivel*

Fig. 9. *Injectări cu apă alcoolizată urmată de injectari cu Primal (preconsolidare)*

Fig. 10. *După chituire - vedere spate*

Fig. 11. *Vedere finală leu 1*

Fig. 12. *Vedere finală leu 2*

Fig. 13. *Lapidariul Mănăstirii Stavropoleos*